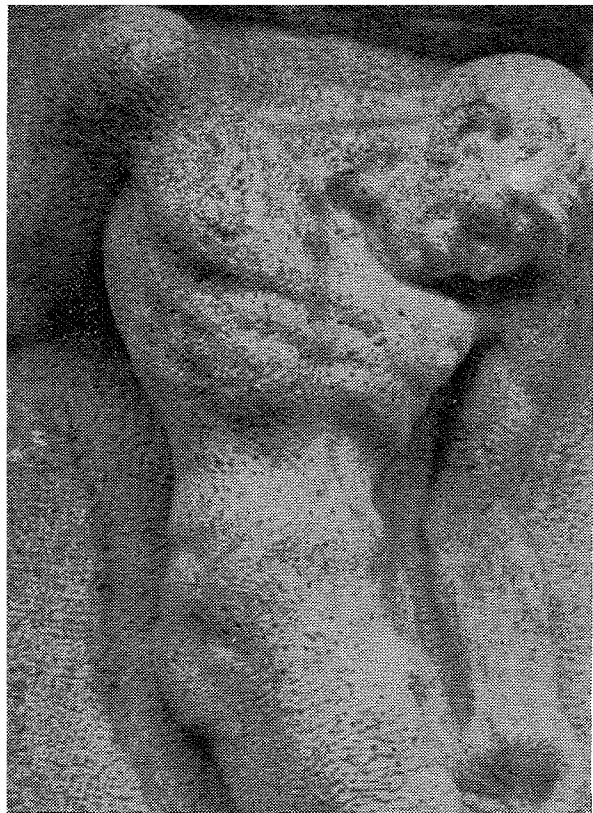

In het beeldhouwersatelier van John Rådecker wordt de laatste hand gelegd aan het Nationale Monument dat op de Dam in Amsterdam zijn plaats zal krijgen. Vol verwachting en spanning zien wij uit naar de voltooiing van dit grootse herdenkingsbeeld. Naar wat de tekeningen, de schetsen en later de foto's ons hebben laten zien mogen onze verwachtingen hoog gespannen worden. Figuren van klassieke eenvoud en verhevenheid, tragisch in houding en gebaar zullen de smart, het verzet, de loutering in opperste menselijkheid uitbeelden. Honden, jankend om het verlies van menselijke vrienden zullen de groep flankeren. Zal het de eenvoudige oer-menselijke beeldhouwer, die wars is van elke mode, van elke eendagsstijl, die gespeend is van elk intellectualisme, van alle schijnproblematiek en van elke frase gelukken om iets van deze jaren van verdriet, wanhoop, leugen, bedrog, wreedheid, honger, angst, maar ook van kracht en kameraadschap, van offers en verlangen naar vrijheid, voor goed vast te leggen? Vast te leggen zo dat niet alleen zij die het beleefden het zullen herkennen, maar dat allen die na ons komen zullen weten hoe het was? Naar wat wij zagen te oordelen, is het hem gelukt. Uit het bloed, het zweet en de tranen van de bezettingsjaren is dit ontstaan. Het lijkt of dit monument ook klassiek zal worden in deze zin dat het zal ontroeren zonder tranen en zal louteren, zoals de beelden en tragedies uit de klassieke oudheid. Hoe gruwelijk om te aanschouwen, de toeschouwer keerde genezen naar huis terug. Hij werd geheven boven haat en liefde, boven wraak en medelijden tot aanvaarden wat onvermijdelijk was.

Toen de Perzen, omstreeks 480 v. C. Athene, de leerschool van Hellas, hadden verbrand, maar verslagen waren, bloeide de kunst op zoals nooit tevoren. Europa kon zich ontplooiën, uit eigen kracht. Toen de Duitsers, omstreeks 1940 n. C. Europa verbrand hadden, maar verslagen werden, kon dit zich verder ontplooiën. Er is nog niet bewezen dat dit gebeurt, maar de voorwaarde is er. Zal het monument van Rådecker, geplaatst in het hart van het land, een bewijs zijn? Wij hopen het en verwachten het.

MENS

en Wereld

Sociale gerechtigheid

In 1949 nam het Hoofdbestuur van het H.V. het besluit een commissie in te stellen met als doel: „na te gaan welke principiële en concrete betekenis, bij alle verschillen van politiek inzicht onder de leden van het Verbond, toe te kennen is aan de eis van sociale gerechtigheid, opgenomen in de beginselverklaring.” De commissie heeft te kampen gehad met „wisselend personeel”, maar het rapport, dat zij aan het H.B. heeft uitgebracht op 10 Dec. 1954, is ondertekend door de volgende leden: Mr J. A. Ankum, Dr E. Nordlohne, Dr J. P. van Praag, Ir P. Schut, Mr A. Stempels, J. M. den Uyl en Mr H. B. J. Waslander. Dit rapport is, als brochure, door het H.V. uitgegeven en is verkrijgbaar bij het Centraal Bureau. Vooraf dient de opmerking gemaakt te worden, dat de commissie een respectabele arbeid heeft verricht, en dat inderdaad het vage, veelomvattende en zo argeloos gebruikte begrip van vele zijden is belicht en werkelijk humanistisch is gefundeerd. De commissie verdient hulde voor de wijze waarop zij haar uiterst zware en veelomvattende taak heeft verricht. Wij durven wel voorspellen, dat dit rapport, in het politieke en sociale gesprek in Nederland een grote rol zal spelen, omdat er enkele fundamentele dingen worden gezegd. Een opsomming der hoofdstukken mag een indruk geven van deze arbeid: I. De idee der sociale gerechtigheid, II. sociale gerechtigheid en maatschappij, III. socialisme en liberalisme, onderverdeeld in a. links-socialisme en b. plan-socialisme en neo-liberalisme, IV. Humanistische bezieling en maatschappelijke theorie, V. Humanisme, medezeggenschap en welvaartsspreiding, VI. sociale gerechtigheid in internationaal verband, VII. sociale gerechtigheid als verwerkelijking der menselijke waardigheid.

Een grote en welbewuste beperking heeft de commissie zich opgelegd door de filosofische achtergrond van het probleem

slechts terloops in haar beschouwingen te betrekken en ook het trekken van de praktische politieke consequenties heeft zij, bewust, aan de lezer overgelaten.

„Gerechtigheid” heet het, „moet die idee genoemd worden, die uitdrukking geeft aan de . . . eis, dat de mensen in de vrije verwerkelijking van hun menselijkheid onder de norm van een niet willekeurig waardebesef, principieel als gelijkwaardig erkend worden.”

Het zal geen verwondering wekken, dat waar humanisten dit probleem aangevat hebben het maatschappelijk-dogmatische denken, in systemen – behalve in zekere zin bij de behandeling van het linkse-socialisme – op de achtergrond is gekomen. Waarom zou, in godsdienstige aangelegenheden elke vorm van dogmatisch denken verworpen worden, terwijl het in maatschappelijke aangelegenheden gehandhaafd zou worden?

De bezwaren van een systeem, met een vast doel en een vaste weg kunnen zo groot worden, dat het einddoel hetzij verwaagt, hetzij geheel verdwijnt om plaats te maken voor een praktisch afwegen van middelen en doeleinden. Deze geweldige ommezwaai heeft het moderne socialisme, nu zonder dogma's, gemaakt en daarom is het mogelijk – een ketterij voor de maatschappelijk gelovigen – dat plan-socialisme en neo-liberalisme elkaar beginnen te naderen. Ondenkbaar in de 19e eeuw, een zich aftekenend feit in de 20e eeuw.

Het meest verheugend is in deze publicatie, dat het gaat om de mens en zijn vrijheid, zich ontplooiend in rechtszekerheid. Niet om de handarbeider of de hoofdarbeider, de bezitter of de niet-bezitter, maar om de mens, drager van waarden, verschillend naar capaciteit en behoeften. Er wordt geen probleem verdoezeld, maar tastend, oordelend, toetsend wordt in dit rapport een weg gewezen naar een maatschappij waar de gerechtigheid een kans krijgt.

B.

KRITISCH ALLERLEI

Het overlijden van Einstein was voor het „Haagsch Dagblad” (21-4) aanleiding om een korte beschouwing te wijden aan de „tragiek der kennis”. Hiermede bedoelt het blad het feit, dat wetenschap en techniek een grote vlucht genomen hebben, terwijl de mensheid nog niet in staat is, het juiste gebruik van de indrukwekkende technische middelen (de atoomkracht!) te maken. Het blad concludeert dan:

„Ook de hoogste morele opvattingen bij de geleerden vermogen niet de toestand in het leven te roepen, dat de wetenschap in staat is om te zeggen: Het onderzoekingswerk wordt stopgezet, tot de mensheid de nieuwe vindingen waard is. Dit is de tragiek van de verscheurde wereld; en een der redenen van de onzekerheid, waaronder zo velen gebukt gaan. Er is geen stilstand; er is alleen maar vrees om niet mee te kunnen komen. Zo gevaarlijk is de wetenschap geworden, dat een achterstand dodelijk kan zijn. Koortsachtig wordt gewerkt aan de verbetering der vernietigingsmiddelen: om het leven te kunnen behouden.

Deze paradox beheerst de wereld van vandaag. Misschien mogen wij ons over de toestand niet verwonderen. Zien wij de mensheid als een product der ontwikkeling van honderdduizenden jaren, dan is het wel duidelijk dat de vervaarlijke ontwikkeling der natuurkennis en techniek in slechts enkele eeuwen moeilijk geestelijk geheel kon worden verwerkt. In ieder geval zolang de geest niet mee kan komen, berust het voortbestaan van de wereld minder op goede moraliteit dan op vrees. Vrees voor de eigen ondergang, wanneer men anderen iets zou aandoen. Verheffend is het niet; het is alleen niet helemaal onmogelijk, dat deze vrees per slot van rekening toch nog iets meer zekerheid biedt dan de overmoed van de vorige eeuw.”

Ds. Buskes gaf in „Het Vrije Volk” (22-4) een verslag van zijn reis door Zuid-Afrika. Hierbij bracht hij ook het apartheidsvraagstuk te berde, waarbij de critiek uiteraard niet ontbrak:

„Mijn indruk is, dat de apartheid voor velen een obsessie dreigt te worden. Voor vele anderen is zij een ideologie. Dat wordt door de felle tegenstellingen en de voortlichting in de pers in de hand gewerkt. Wie in de Afrikaanse pers de verslagen van de redevoeringen van Strydom en Verwoerd leest, krijgt de stellige overtuiging, dat het hier niet uitsluitend om een praktisch politiek beleid gaat...

Dan proberen christenen hun ideologie met de bijbel te rechtvaardigen. Er zijn enkele vooraanstaande Afrikaanse theologen, die duidelijk hebben uitgesproken, dat

dit laatste feitelijk onmogelijk en principieel levensgevaarlijk is...

Maar andere theologen trachten nog altijd aan het apartheidsbeleid een bijbelse basis te geven. Dat hangt meestal samen met hun overtuiging, dat de Zuid-Afrikans een bijzondere roeping van Godswegen hebben. De roeping van hun eigen volk vergelijken zij met de roeping van het uitverkoren volk Israel...

Een professor in de theologie (nog wel een Nieuw-Testamenticus) zei mij: Gods zegen rust op een volk, dat zijn bloed zuiver houdt, het Nieuwe Testament propageert nationale trots, het huwelijk van twee mensen van verschillend ras is een zonde tegen God!”

Een groep blanke variété-artisten in Zuid-Rhodesia heeft geweigerd in een programma op te treden met acht Afrikaanse negers, die een inheemse dans uitvoerden. In plaats van deze laatsten zullen nu een achttal blanken met zwartgemaakte gezichten optreden.

Dit lazen wij in „De Groene Amsterdammer” (19-3). Ons commentaar: Die zwarte blanken maken het wel erg bont! En dan vragen wij ons ook nog af, waarom zij niet ijlings uit (het overwegend zwarte!) Afrika vertrekken. Zij kunnen hun huid dan wit laten, waardoor zij in ieder geval hun raszuiver uiterlijk onbesmeurd bewaren. Nu maken zij door hun houding Afrika verder rijp voor de Mau-Mau. En tegenover de Mau-Mau rest hun slechts één middel nl. hun huid zo duur mogelijk te verkopen. Zwarte verf helpt dan niet meer!

In een verklaring van de Raad der Protestantse kerken van België wordt in verband met de schoolkwestie o.a. het volgende gezegd:

„Onze waardering voor het bestaan van een aantal door de staat gesubsidieerde scholen mag ons niet verhinderen uiting te geven aan onze erkentelijkheid jegens de onderwijzers en leerkrachten van het openbaar onderwijs in al zijn geledingen. Dank zij hen hebben onze kinderen in een gezond contact met andersdenkenden zich de kennis kunnen verwerven, welke nodig is voor de uitoefening van vak, beroep of ambt dat aan hun bekwaamheden beantwoordt.

Wij betreuren de extreme stromingen, zowel clericaal als anticlericaal, die de burgerlijke vrede bedreigen en er toe leiden dat vijandige kampen ontstaan van burgers en kinderen. Wij herinneren hen aan de geest van de Grondwet.

Wij doen een beroep op regeerders en medeburgers om ruime verdraagzaamheid aan te kweken voor wat betreft ieders mening.

Wij vragen dat men zoekt naar een rechtvaardige oplossing van het schoolvraagstuk en dat men een oplossing toepast, welke op normale wijze ieders geweten kan geruststellen en welke de mogelijkheid geeft aan alle jonge mensen om hun persoonlijkheid te ontwikkelen in eerbied voor elkaar.”

In de Eindhovense gemeenteraad is uitgebreid gediscussieerd over het toekennen van een subsidie aan Humanitas. Het meest opvallend was het betoog van het katholieke raadslid Mr. Cammelbeeck, die volgens het Eindhovens Dagblad (8-3) o.m. opmerkte:

„De onderhavige gezinszorg gaat uit van hen die de humanistische levensbeschouwing aanvaarden. Deze leert zonder uit te gaan van het bestaan van een persoonlijke God handhaving van menselijke normen en verantwoordelijkheidsbesef van de mensen voor elkaar, strevend naar innerlijke harmonie van geest en instinct, waarin de mens zich wil geven aan de evenmens.

In het humanisme is niets subversiefs aanwezig, dat het welzijn van de democratische staat bedreigt, betoogde Mr. Cammelbeeck. De humanistische gezinszorg richt zich op degenen, die de humanistische levensbeschouwing bezitten. Hebben dezen recht op hun overtuiging? Naar katholieke opvattingen is de inhoud daarvan gedeeltelijk een dwaling, weshalve de katholieke haar niet kan aanvaarden. Maar zij is het bezit van de vrije mens die naar eigen geweten zich een overtuiging vormt. Die vrijheid moet de katholieke accepteren en respecteren.

Elke overtuiging krijgt een uiterlijke vorm, in dit geval het werk van Humanitas, zo vervolgde Mr. Cammelbeeck, die zeide, dat tenzij de vorm, waarin de overtuiging zich uit, strijdig zou zijn met het algemeen belang, deze vormgeving niet mag worden belet. Hier tegen wordt aangevoerd, dat in een christelijke staat niet kan wor-

den geduld, dat mensen een overtuiging uitdragen, waarin een persoonlijke God wordt ontkend. Mr. Cammelbeeck stelde vast, dat de staat noch de lagere gemeenschappen als zodanig christelijk of onchristelijk zijn. Zij hebben rekening te houden met aller welzijn, aldus spreker. Daarom zijn voor de staat grondwettelijk alle godsdienstige verenigingen, kerken en secten gelijk; de katholieke kerk weet, dat het inzicht in de waarheid slechts wordt gegeven door de Goddelijke genade, zij eist niet erkend te worden als de enige draagster van de waarheid. Tegenover de staat neemt zij de plaats in van een menselijke organisatie, zoals ook het Humanistisch Verbond dat is. Moge men, vroeg spr. Humanitas een subsidie onthouden? Zeker niet op principieel katholieke grondslag, meende de heer Cammelbeeck.”

„Het Vrije Volk” weet te melden, dat twee raadsleden van de P.v.d.A. de raadsvergadering van Groenlo hebben verlaten, nadat de burgemeester de K.V.P.-fractie had toegezegd, stappen te zullen ondernemen bij de Nederlandse Hervormde Kerkvoogdij, opdat geen katholieke jongelui meer zullen worden toegelaten in het hervormde jeugdbouw „De Zaaiehuve”.

De K.V.P. had gedreigd te zullen voorstellen de subsidie aan „De Zaaiehuve” in te trekken als de r.k. jeugd nog langer in het gebouw zou worden toegelaten.

De socialistische raadsleden keerden zich uiteraard fel tegen de houding van de katholieke fractie, daarbij betogend, dat de ouders baas over de kinderen zijn en niet de raad.

Ook wij menen, dat „bescherming” van de jeugd tegen de „gevaren” van hervormde jeugdbouwen niet alleen overbodig is maar zelfs in strijd met ieder elementair begrip van democratische vrijheid, te meer waar hier bovendien gedreigd wordt met intrekking van subsidie. Was óók hier weer angst de slechte raadgever?

VAN ZONSONDERGANG EN DAGERAAD

Wie de zonsondergang ooit schoner prezen
Dan de opgang zagen nooit de dageraad:
De Zon, die de verwachting in zijn wezen
Draagt, en ontwaakte mensen gadeslaat.

Des avonds zien hem met vermoeide blikken
De stervelingen na, want het wordt nacht.
Nu zal hen 't dadenloze bed verkwikken
Waar hen de slaap, die halve dood, verwacht.

Laat mij de Dag als hij begint te rijzen,
Geef mij de Middag in zijn majesteit,
Maar verg mij niet zijn nedergang te prijzen
Noch 't zwart gevolg dat hem heeft uitgeleid.

Ik open soms bij nacht mijn ogenzomen
En zie of hij nog niet is weergekomen.

ALBERT VERWEY (1865-1937)

Uit: Oorspronkelijk Dichtwerk II

Meer blijheid

Ik voel mij door het licht verplicht te leven, maar eer ik me aan die plicht om 't licht wil geven, moet ik weten of het nog anders is dan in brand gevlogen duisternis.

PIERRE KEMP

HET komt nog wel voor, dat iemand blij is met iets of blij is om iets, maar blijheid zonder rechtstreekse aanleiding schijnt zeldzaam te worden, althans volgens vele en velerlei zielzorgers. Niet dat de portretten, ons bewaard uit vroeger tijden, nu bepaald de indruk wekken, dat het leven toentertijd een alijdend dansfeest is geweest. Ik zou zelfs geneigd zijn, behalve dan de afgebeelde drinkebroers, de rest van het toenmalige mensdom norser, eenzelviger, ontevredener en vooral knorriger en triester dan onze generatie te vinden. We zijn, dunkt me, gezien onze gefotografeerde fysionomieën, alle zorgen ten spijt juist iets „zonniger” geworden.

En het kan ook bijna niet anders. Vergeleken bij zelfs onze grootouders nog laten we meer lucht en licht tot ons huis, tot ons hart, toe. Ook als we aan lucht en licht door de levensomstandigheden nog tekort komen, is er tenminste de hunkering er naar. Lucht en licht liggen dan toch in het verschiet en we zien reikhalzend naar die weinige vrije uren uit, dat we er volop van zullen kunnen genieten.

U ziet nog wel eens tussen oude foto's een harkiger familiegroep extra gearrangeerd in de tuin, liefst half in en half voor een prieel, maar kunt u zich uw grootvader en grootmoeder echt goed voorstellen zonder wandelstok, hoed, mitaines (handschoenen met korte vingers) en parasol? Zo maar in bikini's en shorts blootgesteld aan de zon? Zo maar de gordijnen wijd open of helemaal zonder gordijnen? Beslist niet. Nog verder terugliggende generaties doen u verslagen staan voor hun slaapmutsen, bakerkinderen en groen saaien beddegordijnen, een halsboord tot onder de oren en rokken die de grond bijveegden. Op geen gebied des levens is misschien zoveel veranderd als op het terrein van openheid in huis en hart. En dat is een groot plus.

Toch hebben we nog bij lange niet het hoogste punt bereikt. Er is een middel om zon, lucht en licht indirect en haast ongemerkt in belangrijk hogere mate in huis en hart binnen te laten. En met zon, lucht en licht laten we de blijheid binnen. Er heeft wel nooit een mens geleefd, noch leeft hij of zal hij leven, die niet blijheid, vreugde en tal van positieve waarden met licht en lucht verbond, waarbij valt op te merken, dat licht en lucht leven en ruimte suggereren en symboliseren.

Dit eenvoudige middel tot schepping, verbreiding, verhoging en bestendiging van blijheid bezitten we in de kleur. Denken we even aan kleur vroeger en nu, dan leren ons weer de oude schilderijen, dat het huis en de kleding donker werden gehouden, dat het daglicht zo min mogelijk werd toegelaten en dat wat er aan tinteling in kledij en interieur was, zodoende nog werd gedempt en afgeschermd. Hierbij mogen we vooral niet vergeten, dat de schilders uiteraard elke stip tint en gloed zochten en hun eigen drang tot kleur uitdrukten, zo er in hun object niet voldoende aanwezig was.

De verlichting moest het in die tijden stellen met een kaars, later een raapoliepitje, nog later – en dat was al een kolossale lichtbron – met de petroleumlamp. Alle kleur lag toen als het ware „buiten”, in de natuur. Uit de glasramen kunnen we opmaken, dat er niettemin een behoefte aan

doordringing van buiten naar binnen was, dat de natuur werd binnengehaald via het licht in zijn brekingen in de kleur.

Hierop is een ietwat klakkeloos toegepaste rage van kunstlicht en van kleur gevolgd, met name in het interieur. Th. Oegema van der Wal heeft een boek geschreven „Practische kleurenpsychologie”, verschenen bij de Wereldbibliotheek in Amsterdam, dat inzicht beoogt te geven in de juiste aanwending van de kleur in ons leven. Geen gebied dat hij in dit werk niet bestrijkt. Geestdriftig pleit hij voor méér kleur, zoals we méér fruit en groenten zijn gaan gebruiken en er wel bij varen. Armoe is grauw... overal. Wereldondergangsapostelen dragen zwart. De voorkeur der optimisten gaat uit naar wit. Aanvankelijk zou men tot de gevolgtrekking kunnen komen, dat de auteur in de eerste hoofdstukken er van uitgaat, dat ooit een kleur „op zichzelf” zou kunnen worden waargenomen.

DE kleurensymboliek – trouwens de symboliek in het algemeen beheerst ons denken en voelen, dus ons leven – brengt uiteraard deze eenzijdigheid mee. Al spoedig evenwel wijst Oegema van der Wal op de spanning en de verhouding der kleuren onderling en in verband met het voorwerp, dus met het volume. Dan zijn we bij de zo belangrijke balans tussen dit alles beland en zien we de kracht, de werking en de wetten van toepassing voor een harmonisch samengaan. Wanneer we even denken aan het genezend gebruik van kleur in geval van geestesziekten of lichamelijke lijden, dan bemerken we wel een eenzijdig toelaten van kleur, maar dan moeten we dadelijk bedenken, dat hier ter genezing moet worden gecombineerd met wat ik de alles overheersende en dus ziek makende kleur van het innerlijk zou willen noemen.

Dat geel, dat oranje-rood bij de behandeling van jicht en gewrichtsontstekingen gunstige invloed hebben, dat groen, dat blauw worden gebruikt ter heling van angst, melancholie en manie in de neuropsychiatrie, dat als middel tegen zwaarmoedigheid een verblijf in een rood vertrek wordt voorgeschreven, zijn toepassingen van kleur buiten de harmonie van het evenwichtige leven om en dus geen maatstaf voor de gezonde mens, die omgekeerd van een te grote dosis van dezelfde kleur ziek en sikkeneurig zou worden. Want als kleur geneest, kan kleur ook ziek maken.

Hier ligt de grote waarde van dit boek. Het geeft aanwijzing op aanwijzing voor onze geestelijke en lichamelijke gezondheid, want het geeft richtlijnen tot verkrijging, behoud en versteviging van onze blijheid, van onze vitaliteit. Het is daarom dan ook schrikbarend om te zien hoe er met de kleur wordt omgesprongen in het openbare en meer besloten leven, door instanties en door de mens privé. Na alles wat er op dit domein reeds is gedacht, gedaan, geschreven, gewerkt, is deze onkunde onvergeeflijk.

Lawaai voor het oor, waarop de mens geen invloed heeft, is erg. Niet minder erg is echter het lawaai voor het oog. Een tegenhanger van de radio, de tingeltangel, is de reclame, de schennis van stad en landschap. En het eigenaardige is, dat de kopstukken, verantwoordelijk voor deze kakofonie, nog altijd niet schijnen te vatten, dat hun misbaar oog en oor der mensen zozeer heeft afgestompt, dat hun toon- en kleurkabaal geen enkele weerklink meer vindt, dat de kopers die moeten worden gelokt, nog maar één gedachte hebben: „Van die schreeuwlelikerd nooit iets!”

Mijns inziens zijn de verkeersongelukken voor een groot deel te wijten aan de herrie voor oor en oog op straat. Of de mensen worden er te zeer door afgeleid en in beslag genomen, zonder dat zij zich dat bewust zijn, of zij trekken zich onbewust met hun gedachten en gevoelens uit het klank- en kleurtumult terug en zijn dientengevolge te zeer naar binnen gekeerd om nog op te letten. Het zal me benieuwen wanneer de dag komt, dat kleur- en klankovertreders „op de bon worden geslingerd”, beter nog onmiddellijk naar een huis van correctie worden gebracht om te leren wat zij aan instinct, intuïtie, bewustzijn hebben verloren.

In „Kleurenpsychologie” met zijn rustige blauwe druk op wit fond, dat de aandacht niet vermoeit, een prachtige uitgaaf van de W.B., vindt u talrijke mogelijkheden om betere voorwaarden voor het leven te scheppen. Of het nu om levensmiddelen of behangsel gaat, om een schoolschrift met zijn psychologisch zo funest in rood aangebrachte verbeteringen of om de wijze hoe een feest tot feest te maken, om de kleur die zeeziek of luchtziek maakt of om de bestemming van verschillende vertrekken in huis, op kantoor, steeds is Oegema van der Wal van het principe van de functie van de kleur uitgegaan, waarbij hij met de primitiefste uitingen van de mens in zijn boek begon.

Misschien heeft ieder van ons een ogenblikke tijd in het leven vóór het leven. Want leven is licht en lucht, is kleur. En de manier waarop wij de kleur, dus het in facetten zichtbaar geworden licht, om ons heen schikken in kleren en huisraad, in meubels en een eierdopje, in boekomslog en in een bloem, in een gedekte tafel en verlichting, verlengt of verkort het leven, sterkt of ondermijnt het, geeft het een zin of maakt het tot on-zin.

In deze, onze tijd lijkt het me meer dan ooit een noodzaak niet slechts afgaande op een vaak onzeker en misleid gevoel, maar door beslagen vakmensen geleid, ons met het alomvattende terrein van de kleur in ons leven bezig te houden, opdat ons leven zelf zoveel mogelijk kleur, licht en lucht krijgt.

TIL BRUGMAN

„Psychologisch onderzoek van politieke gedragingen”

HET lijkt mij van belang de aandacht van Engelslezende, in het onderwerp „Psychologisch onderzoek van politieke gedragingen” geïnteresseerden te vestigen op het kort geleden verschenen boek „The Psychology of Politics” van H. J. Eysenck (Routledge & Kegan Paul, London), waarin de functionele betrekkingen tussen conservatisme, radicalisme, anti-Semitisme, ethnocentrisme enz. worden onderzocht alsmede de eraan voorafgaande „voorwaarden” als inkomen, leeftijd, sexe, persoonlijkheid, opvoeding, enz. en wel op bijzonder scherpzinnige wijze. Behalve van tests heeft de schrijver veel gebruik gemaakt van vragenlijsten. Hiervan geef ik het volgende, kleine voorbeeld:

In Febr. 1947 werd gevraagd: „Meent u, dat de godsdienst een taak heeft te vervullen in het hedendaagse Engeland?” Het antwoord luidde „ja” door 51 pCt van de mannen en 58 pCt van de vrouwen, 48 pCt door de jongeren en 59 pCt door de groep van boven de 50 jaren. Van de economische groepen was de waardering het hoogst bij de groep boven het gemiddelde inkomen (68 pCt) en het laagst bij de armen (49 pCt).

De wetenschappelijke methode, die de laatste jaren herhaaldelijk is toegepast, kan hier niet besproken worden. Maar de toepassing er van is hier weer even verrassend als veel van zijn resultaten. Het kan niet genoeg worden gewaardeerd, dat een dergelijk terrein op experimentele wijze onderzocht wordt en daarmee boven de sfeer van de sentimenten geheven. Al spreekt het vanzelf, dat er meer gezichtspunten zullen zijn (in dit geval o.a. méér belangrijke factoren dan de R- en T-factoren van Eysenck) dan die van de schrijver.

J. B. M.

VAN OVER ONZE GRENZEN

Voor mij ligt een aanzienlijke stapel tijdschriften in drie talen, zeer verschillend van formaat en inhoud – bladen uit India, Amerika, Engeland, Australië, Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland – de oogst van wat er in de laatste maanden op onze aardbol door humanistisch georiënteerde organisaties en geestverwante groepen is gepubliceerd. Het is de bedoeling van de redactie dat ik de lezers van „Mens en Wereld” inlicht omtrent alles wat hen daaruit zou kunnen interesseren.

Hoewel u van mijn voorganger in deze rubriek, mevrouw H. A. Polak-Schwarz, die al vele jaren een actieve rol speelt in de internationale betrekkingen welke het Humanistisch Verbond onderhoudt, en die dus volkomen in deze materie thuis is, sobere, zakelijke verslagen gewend bent, zou ik voor één keer van deze traditie willen afwijken en u de indrukken van een nieuweling bij een eerste lezing van deze zo uiteenlopende publicaties willen mededelen.

Deze eerste indruk dan is er een van verwondering en vreugde over dit bewijs van levensvatbaarheid van de humanistische gedachte, die in onze tijd over de gehele wereld – uiteraard in zeer verschillende schakeringen – werkzaam blijkt te zijn. Het is fascinerend om te zien, hoe een op zichzelf zo eenvoudig en voor de hand liggend principe, nl. om niet een systeem of een leer tot uitgangspunt voor denken en doen te nemen, maar de levende mens met zijn natuurlijke mogelijkheden, onder zeer verschillende levensomstandigheden tot positieve resultaten leidt. Er is een groot verschil tussen de belangensfeer van b.v. de „New Humanist” uit India, die in de eerste plaats begaan is met de politieke en economische noden van zijn land, en een lid van de Oostenrijkse „Gesellschaft für Ethische Kultur” of van de Zwitserse „Freigeistige Vereinigung”, voor wie de bezinning op geestelijke waarden het middelpunt vormt, maar toch worden zij allen gedragen en gestuwd door hetzelfde levensgevoel.

De gedachte, dat het humanisme misschien wel eens in staat zou kunnen zijn een weg te wijzen uit de impasse, waarin onze wereld geraakt is – een gedachte die de meesten van ons wel eens zullen hebben, maar over het algemeen niet durven uitspreken – lijkt bij het lezen van al deze publicaties niet zó vermetel meer.

Nog iets anders valt mij op, nl. dat het Humanistisch Verbond in de kring van geestverwante organisaties lang geen slecht figuur slaat, noch wat veelzijdigheid van

activiteit noch wat vorm en gehalte van tijdschriften en brochures aangaat.

Het lijkt mij, in het belang van de sinds het eerste Internationale Congres in Amsterdam in 1952 nieuw toetredende leden, niet overbodig om de internationale situatie van het humanisme nog eens uitvoeriger uiteen te zetten. Ik stel mij dan ook voor, naar mate ik zelf dieper in deze stof doordring, u naast het actuele nieuws bekend te maken met de verschillende bladen en het karakter der organisaties die zij vertegenwoordigen.

Het orgaan van de op bovengenoemd congres opgerichte International Humanist and Ethical Union (IHEU), waarvan naast het Humanistisch Verbond de American Ethical Union, de American Humanist Association, de British Ethical Union, Het Humanistisch Verbond in België, de Indian Radical Humanist Movement, de Nigerian Humanist Association, de Fédération Humaniste Française en de Ethische Gemeinde in Wenen deel uitmaken, verschijnt driemaandelijks. De laatste aflevering van dit „Information Bulletin” maakt melding van een op 29 Januari j.l. in New York gehouden regionale conferentie ter voorbereiding van het Tweede Internationale Congres in 1957 in Londen. (Een soortgelijke conferentie voor de aangesloten Europese organisaties zal eind Augustus van dit jaar in Antwerpen plaats vinden).

Op deze conferentie werd een resolutie aangenomen betreffende het recht op een persoonlijke levensovertuiging. Deze eindigt met de volgende zinnen: „Wij doen een beroep op allen, die in een democratische levenshouding geloven, ongeacht hun religieuze overtuigingen. Wij verzoeken hun, zich met ons te verenigen in het verzet tegen de conformistische druk die in onze tijd uitgeoefend wordt. Want wij weten, dat het geloof in de onaantastbaarheid van de menselijke persoonlijkheid niet het resultaat is van een bepaalde religie noch het monopolie van een of andere secte. Voor allen van ons, orthodoxen zowel als vrijzinnigen, conservatieven zowel als progressieven, mystici zowel als rationalisten, is een gemeenschap waarin verschillende overtuigingen naast elkaar kunnen leven, van vitaal belang.”

Beide Amerikaanse organisaties, de BAEU zowel als de AHA, berichten in dit nummer van hun problemen aangaande de vorming van een efficiënt kader voor hun gemeenschappen. In „Mens en Wereld” van 5 Maart j.l. heeft u kunnen lezen, dat de AEU plannen had

om over te gaan tot het aanstellen van betaalde leiders op groter schaal. Blijkbaar zijn nu de vereiste fondsen bijeengebracht om met de opleiding te beginnen; het gehele plan loopt over vijf jaar, de onkosten worden geraamd op 250.000 dollar.

De AHA heeft zelfs haar succesvolle uitbreidingscampagne moeten beperken, totdat het ook haar gelukt zal zijn, voor voldoende bestuurders te zorgen.

In Engeland is op 11 Maart voor de South Place Ethical Society, de oudste van haar soort in Engeland, de jaarlijkse Conway Memorial Lecture gehouden door Lord Boyd-Orr, in ons land vooral bekend als Nobel-prijs winnaar van 1949 en internationale autoriteit op voedselgebied. Hij sprak over: „De Ethiek in het Atoom-tijdperk” en gaf als zijn mening te kennen, dat alleen volledige ontwapening enerzijds en doelmatige hulp aan de onontwikkelde gebieden anderzijds het mensdom nog van de ondergang zou kunnen redden. Hij deed een beroep op de Ethical Societies het hiervoor vereiste geestelijke klimaat te helpen scheppen.

De Unesco heeft een rapport gepubliceerd over de internationale Ronde-tafel-conferentie „Humanisme en opvoeding in Oost en West”. „Dergelijke conferenties,” concludeert het Information Bulletin, „hoe tastend en weinig definitief hun resultaten ook mogen zijn, tonen duidelijk de behoefte aan en het streven naar een nieuw universeel humanisme, waarin de mens zijn eigen vervulling zal leren vinden.”

A. C. T.

Het zomerkamp van de Hum. Jeugd Beweging wordt gehouden van 23-30 Juli te Gorssel. Aan dit kamp kunnen jongeren van 15 tot 21 jaar deelnemen. Ook degenen, die geen lid zijn van de H.J.B. zullen welkom zijn.

De kamp prijs bedraagt f 20,-.

Aanmeldingen en opgaven bij Janny Prins, Weth. Venteweg 70, Gouda.

In het vorige nummer publiceerden wij, in de rubriek „IK denk er ZO over”, een artikel „Amerikaanse visie”. Door een vergissing is de naam van de inzender weggevalen. Deze is C. Doeksen.

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr H. Bonger. Redactiesecretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht. Telefoon: 21563. Administratie en advertenties: Bleyenburgstraat 1, Utrecht. Tel.: 10163. Postgiro 304.960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht. Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 1,— p. regel. Abonnementsprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 3,— p. jaar, voor niet-leden f 5,—. Buitenland f 6,—. Losse nummers: f 0.20.

„Het gastmaal der eeuwen”

Vlak voor en tijdens de tweede wereldoorlog, toen alles wat de moeite waard is bedreigd of vernietigd werd, hebben tallozen zich bezonnen op culturele waarden en op de geschiedenis omdat de vanzelfsprekendheid van de cultuur verdwenen was. Tal van plannen werden gemaakt om cultuurgooierden in veler handen te brengen, omdat er blijkbaar een honger naar geestelijke zaken was. Een van deze plannen was, om een beschavingsgeschiedenis te schrijven in „taferelen”, waarbij een stroming of beweging, gegroepeerd om een belangrijke figuur, zou behandeld worden. De opzet was populair te zijn zonder ontoelaatbaar te vereenvoudigen. De redactie die dat plan moest uitwerken werd gevormd door dr O. Noordenbos, dr K. F. Proost en Theun de Vries; de beide delen zouden uitgegeven worden bij Van Loghum Slaterus te Arnhem. Als ons land bevrijd zou zijn van de barbaren zou dit plan tot uitvoering kunnen komen.

In de opzet van deze cultuurgeschiedenis in monografieën, is, door een aantal oorzaken in zoverre verandering gekomen, dat elke studie apart is uitgegeven. En zo ligt, na het verschijnen van het vier en twintigste en laatste deeltje, de gehele serie voor ons, omvattend vele aspecten van wat wij gemakshalve noemen: de West-Europese cultuur.

[Het mag de redacteurs van deze serie niet verweten worden dat de onderwerpen en de personen vrij willekeurig gekozen zijn, want elke keuze is willekeurig en men is altijd geneigd te vragen naar de behandeling van andere figuren. Waarom Socrates wel en Plato niet, waarom Cicero en niet Marcus Aurelius, waarom Karel de Grote en niet Bonifacius? Waarom weggelaten Thomas Aquinas, Cusanus, Luther, Calvin en zo zou ik kunnen doorgaan, maar, zoals gezegd, elke keuze is een benaderen van wat essentieel is en, zoals Coornhert's spreuk luidt: „Kiezen doet verliezen”.

En beschouwen wij dan deze, zo voortreffelijk uitgegeven deeltjes, waar de kundige typograaf H. van Krimpen veel zorg aan heeft besteed, dan blijft een positieve waardering verre de overhand behouden op de critiek. Dan mag onomwonden gezegd worden dat dit „Gastmaal” een uitstekende serie is geworden van waardevolle, informatieve en verhelderende studies, voor het merendeel geschreven door mensen die zoveel van hun onderwerp wisten dat zij populair konden schrijven.

De serie begon met Socrates en Athene, door D. Loenen, een evenwichtig en fraaie beschrijving van Athene en zijn edele ondervrager. Glashelder en uitermate kundig geschreven is het deeltje over Cicero, door H. Wagenvoort, een der beste kenners van de Romeinse geschiedenis, terwijl ook de encyclopaedische geest, de overgangsfiguur Philo Judaeus boeiend wordt beschreven door K. F. Proost. De redacteur Noordenbos heeft de wel zeer zware taak op zich genomen om de grootste der kerkvaders, Augustinus, te behandelen. Wij achten dit een van de knapste en meest geslaagde deeltjes van de serie.

De derde der drie redacteurs, Theun de Vries beschreef de Karolingische Renaissance met Karel de Grote als centrale figuur, terwijl een der beste kenners van het Oost-Romeinse rijk G. H. Blanken een boeiende beschrijving gaf van de interessante keizersdochter Anna Comnena. Op zichzelf is het deeltje „De Kathedraal” door J. B. Knipping geschreven wel mooi, maar het valt geheel uit de toon, want het is een lofzang en geeft geen inzicht en heeft niet een persoon als centrum maar een gebouw. Nadat wij terloops opgemerkt hebben dat de middeleeuwen wel wat stief-

moederlijk behandeld zijn, treft ons een prachtig geschreven deeltje van J. H. Waszink over Petrarca en een toch wel geslaagde poging van de historicus R. Jacobsen om ons de grootheid van Leonardo da Vinci te doen beseffen in een boekje van een zestig pagina's. Een vrijwel onmenselijk zware opgave die alleen een veelzijdig historicus heeft aangedurfd. Een der kenners van de middeleeuwse mystiek, W. H. Beuken vertelt over leven en denken van de grote Jan van Ruusbroec.

Niet genoeg kan herhaald worden dat de belangrijkste wortels van het moderne Europa gezocht moeten worden bij de z.g. „Stiefkinderen” van het Christendom en niet in de eerste plaats bij de officiële Reformatie. Nog altijd weet de gewone leek, maar ook de vakman en de theoloog veel en veel te weinig over de spiritualisten uit de zestiende eeuw. Het is daarom verheugend dat de kundige kerkhistoricus J. Lindeboom over de grote Sebastiaan Franck heeft willen schrijven. Het is een prachtig boekje geworden.

De zeventiende eeuw is er erg kaal afgekomen, maar wij kunnen inzicht krijgen in een van de overheersende stromingen, de secularisatie van de exacte wetenschappen door het veelomvattende en van grote kennis getuigende deeltje van E. J. Dijksterhuis, getiteld: Van Copernicus tot Newton. Charmant is het beeld dat C. Serrurier ontwerpt met het leven van de Zonnekoning in Versailles. De grote tuinarchitect Le Nôtre is de centrale figuur. Wel bewijst W. van Ravesteyn in het deeltje over de grote satyricus Swift dat hij een kenner is, maar hij is er m.i. niet in geslaagd om, voor een leek, de betekenis van Swift te doen uitkomen en het bevreemdt dat er zo weinig geschreven is over het beroemdste geschrift, Gulliver's Reizen.

E. Rebling doet in zijn boekje over Bach een poging Bach te beschouwen los van zijn religiositeit, om zo de zuiver muzikale kern te behouden. Daarom o.a. is het boekje sterk polemisch en fel geschreven. Briljant schrijft H. Brugmans over Rousseau, levendig en indringend. H. Bonger behandelde de problematiek van de mensenrechten, met als centrale figuur de tweede president der V.S. Jefferson en R. Hooykaas stelde de grote betekenis van Lavoisier voor de moderne wetenschap helder en spannend voor ons.

De negentiende eeuw komt in zicht: J. Presser geeft een uiteenzetting van de industriële ontwikkeling met als centrale figuur de zo typische uitvinder Arkwright en H. G. K. Westenbrink beschrijft de reus Darwin in zijn strijd tegen de dogmatische kerk en geeft de lekenlezer de indruk, dat hij iets begrijpt van de evolutietheorie. Het spijt mij bijzonder het te moeten zeggen maar het deeltje over de drie grote romanschrijvers Tolstoj, Balzac en Dickens, van de hand van Henr. Roland Holst is niet goed geslaagd. Ik vermoed dat zij het geschreven heeft in een periode waarin zij gejaagd en misschien ook gedeprimeerd was.

Het deeltje echter over Nietzsche, geschreven door R. F. Beerling spant, naar mijn oordeel, de kroon van de serie. Een diepzinnige en voortreffelijke inleiding tot de studie van deze grote onevenwichtige. Maar ook het boekje over Alexander Herzen door T. Eekman is uitstekend. Zorgvuldig en kundig geschreven rijst een waarlijk groot mens voor ons op. Het is een verrijking om zo met Herzen te kunnen kennismaken.

Helaas kan ik weinig goeds zeggen van het laatste boekje uit de serie, over Friedrich Engels en

het Europese socialisme van de negentiende eeuw, geschreven door A. Mellink. Het is in slechte, onzuivere stijl geschreven en geeft weinig inzicht o.a. omdat het oncritisch is. De verering is geen goede leidsvrouw. Wat moet een lezer denken van de volgende omschrijving van een der kernpunten van het historisch-materialisme: „Er van uitgaande dat het zijn der mensen hun werkelijke levensproces is en dat hun denken door dit zijn wordt bepaald...” (p. 20).

Maar dit mag de gunstige indruk van „Het Gastmaal” niet ongunstig beïnvloeden. Er is hier werkelijk iets van betekenis tot stand gekomen. Een groot aantal belangrijke personen en grote stromingen die tezamen een deel van de Westerse wereld gevormd hebben werd toegankelijk gemaakt voor velen, die er anders niet toe gekomen waren kennis te nemen van de voorgeschiedenis van hun eigen tijd. Wij wensen de serie – waarvan de afzonderlijke deeltjes f 3.25 kosten, bij 't kopen van alle boekjes f 2.90 – in de handen van velen, het is een verrijking bezit.

H. B.

„LEGIONNAIR”

HET boek „Legionnaire, van Marokko's Vagevuur naar de Hel van Indo-China” door No. 61842. (geïllustreerd met 22 afbeeldingen. Uitgave: Meulenhoff, Geb. f 6.50) bevat het verhaal van een hollands jongen, die, zoals men dat tegenwoordig noemt, zich moeilijk aanpassen kon. Die na een mislukte carrière als stuurmansleerling en na een nog grandiozer mislukte zeiltocht om de wereld, zijn moeder wijsmaakte dat hij naar Den Helder ging om te solliciteren, maar in plaats daarvan naar Frankrijk vertrok en zich de vierde September 1935 te Lille aanmeldde voor het Vreemdelingenlegioen.

Over dit legioen is al heel wat geschreven. Voorzover mij bekend is dit het eerste authentieke verhaal van een Nederlander, die slachtoffer van deze instelling geworden is. Het maakt een betrouwbare indruk en het feit dat het grotendeels eerst in de „Katholieke Illustratie” verschenen is, doet alvast beseffen, dat hier geen ideologische adders verborgen liggen.

Het merendeel van het Legioen blijkt in 1935 al grotendeels uit Duitsers te hebben bestaan. De garnizoenstaal was een ratjetoe van Frans, Duits en Arabisch. De theorie werd in het Frans maar ook wel in het Duits gegeven. „Je kon eigenlijk zeggen, dat de hele compagnie door Duitsers werd gecommandeerd.” Het is bekend, dat na de Tweede Wereldoorlog nog veel meer Duitsers – onder wie velen uit Rommel's Afrikaanse troepen – voor het Legioen getekend hebben. Wie eenmaal in het Legioen is opgenomen, blijft in zijn grijp-armen gevangen.

Het verhaal beschrijft de manier, waarop de Legioen-soldaten leefden en werkten en de ellende die zij hebben doorgemaakt. In Marokko, in de Tweede Wereldoorlog en daarna in Indo-China. De lezer weet niet waarover hij zich meer verwonderen moet: over wat de schrijver noemt „de gooi- en smijttent van het systeem”, over het sadisme van vele betrokkenen, over het uithoudingsvermogen van deze mensen, of over het feit dat dergelijke gebeurtenissen in de twintigste eeuw nog konden voorkomen.

De schrijver is gewond geraakt en daardoor uitgeschakeld. En lost nu door dit boek de gelofte in, die hij vijftien jaar geleden tegen een commandant van een strafcompagnie in Colomb-Bechar (Noord-Afrika) heeft uitgescreeuwd. Hij zegt dat dit boek geen aanklacht is. „Het wil alleen een systeem signaleren, dat van mensen afgestompte beesten tracht te maken.”

Merkwaardig genoeg en ook weer begrijpelijk voelt de schrijver zich blijvend aan het Legioen gebonden: „dat verdoemde, gevloekte Legioen was op de bodem van mijn hart blijven liggen: zonder rancune, zonder hartzeer”... En hij denkt er aan „met een soort van onbegrijpelijke trots en zelfs genegenheid.” Het devies van het Legioen luidt voor deze vaderlandslozen niet ten onrechte: „Legio patria nostra.” (Het Legioen is ons vaderland).

Dit boek is geen roman maar een menselijk document van en voor deze tijd.

J. B. MEIJER

HONDERDJARIGE „GRASHALMEN”

IN Juli zal het een eeuw geleden zijn, dat Walt Whitman zijn bundel „Leaves of Grass” (Grashalmen”) in druk gaf. Over de schrijver hebben onze lezers in het nummer van 20 Maart 1954 een en ander kunnen vernemen; dit eeuwfeest geeft mij gelegenheid om dat artikel thans aan te vullen met iets over het boek.

Het was wel een heel primitief begin, dit eenvoudige drukwerk van nog geen zestig bladzijden, door de dichter zelf gezet en onder zijn toezicht in niet meer dan duizend exemplaren gedrukt. Het had geen uitgever; er stond geen auteursnaam op het titelblad, dat verlucht was met een daguerrotype, voorstellende een rijzige man van zes en dertig jaar, gekleed in het timmermanspak, waarin Walter het ambacht van zijn vader verrichtte. Slechts één van de regels in „Het Lied van mijn eigen Ik” verraaft dat de lezer te doen heeft met „Walt Whitman, een kosmos, van Manhattan de zoon”. En in deze weinig woorden heeft de dichter de kern geraakt.

Gelijk Montaigne verklaart hij, slechts over zichzelf te getuigen, maar zoals de Franse humanist van dit „eigen Ik” zegt, dat iedere mens de gehele vorm van het mens-zijn in zich draagt, beschouwt ook de Amerikaan zichzelf als de vertegenwoordiger van elk menselijk wezen. Maar Whitman gaat verder: hij noemt zich „een kosmos”. Hij vereenzelvigd zich met het Heelal. Het geweldige mysterie van het Zijn openbaart zich in al wat leeft en onder dit „leven” omvat hij mede wat dood schijnt. Schijnt, want in werkelijkheid is er geen dood, evenmin als de tegenstelling tussen goed en kwaad, tussen geluk en rampspoed, tussen het verhevene en het geringe, tussen mens, dier en delfstof, tussen rassen, klassen en sexen bestaat.

Dit alomtvattend mysterie brengt de jonge Walt, die behalve timmerman, drukker, dorpsonderwijzer en wat niet al meer ook reeds als schrijver zijn eerste proeven geleverd heeft als tijdelijk redacteur van een krant, tot een uitbundig, onafgebroken enthousiasme. De uitgelaten vreugde om het Zijn is uiting van zijn natuur, welke de befaamde psycholoog William James aanhaalt als het voorbeeld van „gezondheid van geest”. De dichter moet volgens talrijke getuigenissen het fluïdum, dat van zijn verzen uitstraalt, ook persoonlijk hebben bezeten. Er ging van hem een magnetisme uit, dat een weldadige invloed uitoefende op ieder, die met hem in aanraking kwam. Sympathie in de ruimste zin van het meeleven en meevoelen van al wat in het onbegrensde, wonderbare Heelal op te merken valt, is voor hem de grondwet van het bestaan. „Wie ook maar honderd meter ver loopt zonder sympathie, loopt in een doodskleed in zijn eigen begrafenistoet”, heet het in de Grashalmen.

„EEN kosmos, van Manhattan de zoon”. Is dit een beperking? Amerika, door Whitman in overstelpende termen bezongen, is niet het concrete land, welks tekortkomingen hij in zijn geschrift „Democratische perspectieven” later zo ongezoeten de waarheid zou zeggen, maar het is evenals het woord „democratie” een symbool van de ideaal gedachte mensengemeenschap, die de „man uit het ruige volk” zich mooier en waardiger kon voorstellen in de gedaante van de oerkrachtige, primitieve Nieuwe Wereld met haar ongelooflijk grote toekomst, dan in de afgeleefde Europese cultuur.

En is deze onvoorwaardelijke, onbegrensde, ongeremde extase ook niet iets typisch Amerikaans? In zeker opzicht is Whitman, die met een oorspronkelijke visie en een oorspronkelijke vormgeving kwam, terwijl zijn landgenoten in hun dichtkunst nog de overgeleverde Europese modellen navoldden, de stichter van een Amerikaanse literatuur.

Maar zijn originaliteit gaat verder: hij heeft voor heel de mensheid iets nieuws gegeven. Of liever: hij heeft iets teruggebracht, dat verloren scheen. Men heeft de eigenaardige vorm van zijn versificatie vergeleken met Homerus, met de Bijbel, met Shakespeare. Nergens las ik, hetgeen zich aan mij bij deze lectuur opdringt: de vergelijking met de primitieve litanieën, zoals wij die bij de „spirituals” der Negers kennen. De eindeloze herhaling, de nadruk op het ritme, de naïeve overgangen tussen het verhevene en het banale, de in dienststelling van het nuchter-concrete als grandioos symbool. Wij voelen ons bij deze „Grashalmen” overweldigd door de oerkracht van het natuurlijke leven. „Zijn strophen”, zegt ir. I. Loman in een aan Whitman gewijde studie, „hebben het samengestelde, nooit volledig ontleedbare ritme van de zee, van het golvende korenveld, van de aanruiende en weder wegstervende wind in het geboomte.”

Veelal wordt tegen Whitman's dichtkunst aangevoerd, dat zijn verzen onleesbaar zijn door wat men dan noemt de „catalogisering”. Maar voor mij maken juist deze soms bladzijden lange opsommingen van éénregelige taferelen een onmisbaar bestanddeel uit van de hem kenmerkende charme. In een van zijn beroemdste gedichten „Toen laatst op mijn erf de seringen bloeiden”, dat ook door dergelijke opsommingen „ontsied” (?) wordt, spreekt de dichter zelf van „een lang panorama van visioenen”, waaraan zijn gezicht was gebonden. Dit dunkt ons juist uitgedrukt. Hij neemt in zijn kosmisch, monistisch enthousiasme alles op en de veel-eenheid van het Zijn trefte hem. En met welk een bewonderenswaardige trefzekerheid weet hij in elke afzonderlijke regel van zulk een „catalogus” de diverse vertegenwoordigers van deze veelvuldigheid te typeren!

De „Grashalmen” kunnen eigenlijk eerst in onze moderne tijd op hun verdiensten worden gewaardeerd. Whitman is, gelijk Shakespeare en de overige ware dichters, met zijn intuïtie de tijd, waarin hij leefde, verre vooruit geweest. Darwin, Freud, Einstein, de „experimentalisten” moesten nog komen om zijn ketterijen tot dogma's te

maken. Zelf heeft hij weinig voldoening van zijn publicatie gehad. Zij heeft hem verguizing en verdachtmaking berokkend en hij heeft er alleen maar geldelijk nadeel van ondervonden. Slechts enkelen van de groten uit zijn tijd als Emerson hebben de betekenis van deze openbaring begrepen. De dichter van de „Grashalmen”, die zijn werkdadige sympathie met de oorlogsgewonden met het verlies van zijn gezondheid bekocht had, moest op zijn oude dag door een kleine kring van vrienden tegen armoede worden beschermd.

Thans zijn z'n geboortehuis, de woning waarin hij stierf en het pand, waarin een eeuw geleden in Brooklyn de „Grashalmen” werden gedrukt, nationale heiligdommen geworden, waarheen ook uit Europa Whitman's bewonderaars hun pelgrimstocht maken. De „goede grijze dichter” heeft eerst als legendarische figuur de hem toekomende populariteit bereikt.

TER gelegenheid van zijn eeuwfeest is in de Mentor-serie een volledige uitgave van de „Leaves of Grass” verschenen, voor nog geen drie gulden een kostbaar bezit! Alleen vrees ik, dat niet ieder hiervan gebruik kan maken. Al leest men vlot een Engelse detective-roman, het Engels uit het nog half-Indiaanse Amerika van honderd jaar her levert moeilijkheden op. En al dat gereedschap van de toenmalige ambachtstlui en die ambachtstlui zelf, en de vogels en bloemen en de scheepstermen uit de „catalogussen” en daarenboven nog de eigenaardige zinsconstructie van de oude bard!

Daarom is het gelukkig, dat er een voortreffelijke Nederlandse bloemlezing bestaat, door Maurits Wagenvoort in 1898 bij de Erven Bohn uitgegeven en in 1917 door de Wereldbibliotheek herdrukt. Aan de litteraire globe-trotter, die Walt Whitman's oeuvre in Nederland heeft geïntroduceerd, hier een posthume hulde! Maar deze vertaling is vermoedelijk zelfs antiquarisch niet meer te krijgen. Zou dit jubileum geen aanleiding kunnen zijn, haar nogmaals te herdrukken?

H. G. CANNegieter

„Cultuurgeschiedenis van Europa”

CULTUURGESCHIEDENIS van Europa, dat zegt nogal wat! Vooral als men bedenkt dat die geschiedenis loopt over – nu, laat ons maar zeggen twaalf eeuwen en dat daarin ter sprake komen godsdienst, filosofie, literatuur, schilderkunst, bouwkunst, beeldhouwkunst, muziek, rechts- en staatswetenschap en natuurwetenschap. En dat alles in ruim 400 bladzijden. Het is wel een zware taak, die dr. A. Vloemans met zijn boek, dat bij H. P. Leopolds Uitgeversmij (Den Haag) verscheen – prijs gebonden f 19.50 – op zich genomen heeft. Maar laat ik hier maar dadelijk zeggen, dat hij m.i. die taak op een bewonderenswaardige wijze heeft volbracht.

Hij heeft de stof naar de tijdsorde verdeeld in negen hoofdstukken: Voorspel, Gothiek, Renaissance, Hervorming, Barok, Verlichting, Klassicisme, Romantiek, Mechanisatie. Het behoeft wel nauwelijks gezegd, dat hierbij van een scherpe begrenzing in de tijd geen sprake is.

Het is duidelijk dat iemand, die een boek als dit schrijft, aan zware eisen moet voldoen. Hij moet niet alleen een uitgebreide kennis bezitten, hij moet bovendien in staat zijn die kennis op beknopte en duidelijke wijze mede te delen, hij moet een zekere mate van onpartijdigheid bezitten en, last but not least, hij moet zo weten te schrijven, dat hij de lezer blijft boeien.

Nu bezit de schrijver m.i. inderdaad het vermogen een geestelijke situatie op beknopte wijze duidelijk te maken. Men mag van hem natuurlijk niet verlangen, dat hij u op een enkele bladzijde

de filosofie van Kant duidelijk zal maken. Ook aan de lezers van een boek als dit mogen enige eisen gesteld worden, o.a. dat zij omtrent de hier besproken vraagstukken niet geheel onkundig zijn. Het is in dit boek niet zozeer om de besproken inzichten zelf, maar om hun onderling verband en hun ontwikkeling te doen. De schrijver heeft er blijkbaar dan ook op gerekend, dat zijn lezers enige algemene ontwikkeling bezitten, daar hij van de citaten in vreemde talen, onder welke ook een paar in het latijn, geen vertaling gegeven heeft.

En wat nu de bovengenoemde onpartijdigheid betreft, de schrijver zegt zelf in zijn voorbericht, dat het karakterloze boeken zijn, die het iedereen naar de zin pogen te maken. Inderdaad: de onpartijdigheid is een deugd, maar wie haar nastreeft loopt gevaar in de ondeugd der vervelende droogheid te vervallen. Daar behoeft U bij deze schrijver niet bang voor te zijn. Als hij b.v. op blz. 50 schrijft dat, indien in de slag bij Poitiers niet de christelijke, maar de saraceense legers hadden overwonnen en Europa dientengevolge Mohammedaans zou zijn geworden, dit zuiver cultureel gezien eerder een winst dan een verlies betekend zou hebben – dan zullen waarschijnlijk vele lezers van deze uitlating schrikken, maar het zal toch nuttig voor hen zijn indien zij zich gedwongen voelen zich van hun eigen mening in deze reken-schap te geven.

Ik zou nog wel meer over dit boek kunnen schrijven, maar – leest U het liever zelf!

Dr. C. H. Ketner

BEROEPSKEUZE

Misschien is het meer opvallend dan merkwaardig dat de mensen bij het lengen der dagen onmiddellijk aan vakantie gaan denken. Terwijl nog een nieuwe wintertrui voor een van de kinderen op de naalden staat, zit moeder in gedachten opeens in Nunspeet of Parijs.

Maar voordat wij ons op de zomergerneugten voorbereiden moet nog heel wat gebeuren: eerst komen de overgangs- en eindexamens. Wij moeten ons verdiepen in vragen over school- en beroepskeuze. De tijd is voorbij, waarin het kind geleidelijk van algemeen voorbereidend onderwijs schoof naar een vakopleiding, naar een „baantje”, zonder dat het erg veel hinderde, dat met een eventuele vergissing een jaar gemoeid was. Ten eerste omdat de kosten van levensonderhoud te hoog zijn geworden; ten tweede omdat de mentaliteit veranderd is. Niet, dat wij nu plotseling zo gehoorzaam zijn geworden aan de raad: „Onze dagen te tellen, opdat wij een wijs hart bekomen”. Mogelijk ligt niets ons verder in deze jachtige maatschappij. Maar onze dagen zijn geteld en de opleidingstijd van onze kinderen wordt zorgvuldig berekend; door ons, ouders en opvoeders, en door de werkgevers die hen in dienst nemen. Alle eisen hebben zich verscherpt, de verhoudingen zijn minder persoonlijk en dus minder tolerant geworden. En ofschoon het niet onverdeeld gunstig is, voor de karakterologische ontwikkeling zelfs niet zonder gevaar, dwingt toch de vraag:

„Hoe komt de jongen of het meisje zo spoedig mogelijk op de juiste plaats in de wereld van werk en gewin?”

Ten aanzien van de beroepskeuze zijn er verscheidene feiten en omstandigheden waarmee wij rekening moeten houden. Allereerst moeten wij ons wapenen tegen de neiging tot haast. Natuurlijk ontkomt niemand aan de invloed van de tijd; ieder is gevoelig voor de stemming en de sfeer die in de wereld heersen, maar als ouders en opvoeders moeten wij ons schrap zetten en 't belang van het groeiende, zich ontwikkelende kind voorop stellen.

Indien maar enigszins mogelijk moeten wij een definitieve beslissing uitstellen, de jeugd tot rijping de kans geven, door algemeen vormend onderwijs te bieden. Dat hoeft geen ontlopen van verantwoordelijkheid te betekenen, noch voor de ouders, noch voor het kind; het is een uitbreiding van de toerusting. Zeker zullen er gevallen zijn, waarin men de belangen beter dient door wel tot vroege vakopleiding over te gaan. Als een kind graag praktisch bezig is, en nu eenmaal geen studiehoofd heeft, wordt de algemene vooropleiding nutteloos kwellen.

Daarom is een tweede vereiste: „Ken het kind en zijn mogelijkheden, ken u zelf.”

Laat U niet leiden door misplaatste eerbijzucht en ijdelheid, door eigen berekening en wensen, maar door een reële kijk op de aanwezige eigenschappen en vermogens.

Niets is moeilijker dan dat. Wij hebben geen objectief beeld van onze kinderen. Wij missen vergelijkingsmateriaal, wij worden gehinderd door onze gevoelsgebondenheid, zijn geneigd tot over- of onderschatten, al naar onze aard. Wij kennen de drijfveren tot een bepaalde belangstelling of liefhebberij niet; zien in het jonge meisje dat van bloemen houdt, een tuinarchitecte, in de jongen die veel knutselt, een technicus, terwijl de praktijk leert, dat vrijetijdsbesteding en beroepsgeschiktheid lang niet altijd zo onverbrekkelijk verbonden zijn als men denkt.

Bovendien komt nog zoveel meer kijken: de lichamelijke geschiktheid en de eisen die een beroep fysiek stelt, zijn van groot belang. Een jongen uit een onderwijzersgezin en -familie was, mede op grond van zijn aanleg en interesse „voorbested” ook onderwijzer te worden. Bij medisch onderzoek bleek echter kans op toenemende hardhorendheid. Veel narigheden, teleurstelling en kosten konden worden voorkomen door daarmee tijdig rekening te houden.

De door de maatschappij gestelde eisen zijn met de toegenomen specialisatie in elk bedrijf veranderd. De grote differentiatie vraagt nauwelijks meer om een all-round vakman. Ieder werkt in een onderdeel. Dit brengt met zich mee, dat hier en daar meer plaats is voor éézijdig begaafden, voor invaliden eveneens. Maar óók, dat men, eerder dan vroeger, zijn kaarten op tafel moet leggen.

Daarom is het voor een leek vrijwel onmogelijk geworden om: voor te lichten. Al met al is school- en beroepskeuze een kwestie geworden, waarbij men deskundige voorlichting behoeft. Gelukkig ziet niemand tegenwoordig – in tegenstelling tot vroeger – er een „schande” in om op het juiste moment informatie te vragen.

In de wereld van de beroepskeuze-voorlichting is inmiddels ook het een en ander veranderd, en veranderend. Of men daar al dan niet met psychologisch onderzoek (psychotechniek) een antwoord op de gestelde vragen tracht te geven, het standpunt van een „opgelegd” advies is en wordt verlaten. Men wil tezamen met de candidaat (en/of zijn ouders) een oplossing zoeken, maar de eindelijke beslissing aan de raadvragende(n) laten. Niet om verantwoordelijkheid te ontgaan, maar omdat dit de psychologisch juiste houding is.

De beroepskeuze-adviseur (consulent) werkt niet meer alleen maar in groepsverband. Ook zijn arbeid is gespecialiseerd.

Het team van een bureau van beroepskeuze bestaat (ideaal gesproken) uit een beroepskeuze-adviseur, een psycholoog en een medicus.

Het spreekt vanzelf, dat nu op een verbreiding van de beroepskennis het accent valt; en daar wordt hard aan gewerkt. Ideaal gedacht, moet deze verbreiding uitgaan van de beroepenvoorlichting, van een Beroepskeuzeraad b.v. niet van de vertegenwoordigers van beroep, bedrijf en andere instanties, die uit de aard der zaak „partij” zijn, en dus gekleurde, wervende gegevens verstrekken.

Samenvattend:

1. Bereid de belangrijke beslissing inzake school- en beroepskeuze van het kind goed voor. Begin er vroeg mee. Zijn levensgeluk en zeker óók het maatschappelijk welzijn is daarmee gediend.

2. Nodig is: kennis van het kind, van zijn intelligentie, karakterologische structuur, zijn gezondheid, zijn bijzondere begaafdheden en tekorten.

3. Nodig is ook: Kennis van eigen drijfveren, die eigenlijk niet mogen meetellen! En...

4. kennis van de mogelijkheden in de maatschappij; dus van eisen, opleidingsduur, kosten en kansen.

5. Treed, zelfs bij geringe aarzeling, in overleg met deskundige voorlichting.

W. N. DE WAARD-DE VLETTER

Culturele dag in het Gooi

Hoe luisteren we een Zondagmorgenbijeenkomst op?

Hoe omlijsten we een toespraak?

Hoe beleggen we een feestavond?

Hoe maken we voor onze leden de bijeenkomsten aantrekkelijker?

Kortom, hoe bevorderen we de goede sfeer in onze gemeenschappen?

Dit zijn zo een paar vragen, die nu al enige jaren een door het Hoofdbestuur in het leven geroepen commissie bezig houden. Vele vormen van culturele activiteiten zijn bestudeerd en langzamerhand wordt het mogelijk enige van de hierboven gestelde vragen te beantwoorden.

De commissie heeft nu gemeend, deze antwoorden publiek te moeten maken, hetgeen op velerlei wijzen kan geschieden. We kunnen ze op schrift stellen, in een bespreking mondeling naar voren brengen, in een radiopraatje verwerken enz. Maar we kunnen ze ook „op de planken” brengen en deze vorm lokt ons het meest.

Daarom is besloten, op Zondag 5 Juni een culturele dag te houden in het prachtige openluchttheater bij het Meenthuis van de A.J.C. te Blaricum. Een hele dag van muziek, zang, lekespel, voordracht, toneel, dans enz. enz. en een passend woord van het hoofdbestuurlid W. Coenders. Bovendien wordt er voor de kinderen een apart feest georganiseerd op het zelfde terrein.

Uw besturen hebben reeds het verzoek ontvangen om fiets- en autobustochten naar deze bijeenkomsten te organiseren. De bussen van de N.B.M. stoppen op twee minuten afstand van het Meenthuis.

Komt U ook met Uw gezin? We beginnen om half elf en sluiten tegen half vijf. Kosten f 0,50, kinderen f 0,25. Brood meebrengen.

De vragen hierboven gesteld zijn ook in Uw gemeenschap aan de orde. In Blaricum worden op Zondag 5 Juni de antwoorden gegeven!

De Commissie voor
Zang, Muziek en Lekespel

ZOMERPROGRAMMA 1955

Het Tentenkamp ondervond te weinig belangstelling, het gaat dus niet door.

De Kinderkampen in het kamphuis „De Korenbloem” te Elspeet, voor kinderen van 7 t/m 13 jaar.

Van 30 Juli-6 Aug. heeft het echtpaar J. Wegelaar de leiding, van 6-13 Aug. het echtpaar C. Polderman. Heerlijke, afwisselende dagen, goed verzorgd, onder ervaren leiding. De prijs bedraagt f 32,50 en f 4,- verplicht zakgeld (o.a. voor een bustocht).

Aan deelnemers en belangstellenden wordt het maandbericht „De Korenbloem” gratis toegezonden; wie reeds f 1,- voor deze krant heeft overgemaakt kan terugbetaling verlangen.

Voor alle bovengenoemde kampen dient f 10,- p.p. p.w. vooruit gestort te worden. Inlichtingen en aanmeldingen bij de Ark, Nunspeet.

SVGH-kampen voor middelbare scholieren, onder auspiciën van het H.V. Een tentenkamp van 20-27 Juli in Varse (Twente) en een trek-kamp (ook met tenten), eveneens van 20-27 Juli. Over dit laatste kamp wordt alleen de ouders een reisschema toegezonden. Prijs voor de beide kampen f 26,50 p.p.

Inlichtingen bij Mej. M. Balvers, Goethelaan 27, Utrecht.

Het HJG-kamp wordt gehouden bij Coö (Luik, België) van 30 Juli-6 Augustus. De prijs bedraagt f 30,-, excl. reis, die evt. gemeenschappelijk gemaakt wordt. Inlichtingen bij Coen Brink, Paralleleweg 80, Koog a. d. Zaan.

Over het Pinksterkamp kunt u inlichtingen vragen bij mej. M. de Nachtegaal, Govert Flinckstraat 144 II, Amsterdam-Z.

Bijeenkomst voor Bejaarden op „de Ark”.

Hiervan staat reeds vast, dat het echtpaar Dijkstra uit Beetsterzwaag de leiding weer heeft en dat de prijs f 28,- of f 25,- — naar keuze — bedraagt.

Vrijwel zeker is het, dat voor deze bijeenkomst de periode van (Maandag) 12 tot (Zaterdag) 17 September gekozen wordt.

Men kan zich nu reeds aanmelden bij „De Ark”, Nunspeet.

DE LIBERTIJN

Maandblad voor jongeren
Uitgave: humanistische
jongeren gemeenschap

Abonnement: f 1.50 per jaar

Redactie-secretariaat:
Willaertstraat 12 III,
Amsterdam-Zuid I.

Betalingen: Giro 13500 t.n.v. Gem.
Girokantoor Amsterdam t.g.v. rek.
L 2888 De Libertijn

NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP VOOR INDIVIDUALPSYCHOLOGIE

In samenwerking met de *Internationale Vereniging voor Individualpsychologie* te Zürich wordt van 5 tot 15 Augustus 1955 een

INTERNATIONALE ZOMERCURSUS

gehouden op „De St. Pietersberg” te Oosterbeek

Het algemene onderwerp luidt: **TUSSENMENSELIJKE VERHOUDINGEN**, waarbij speciaal aandacht geschonken wordt aan:

Enkeling en groep (gezin, school, bedrijf)

Nadere gegevens worden gaarne verstrekt door het secretariaat van de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie, Josef Israëlkade 98 III, Amsterdam Z.

Dame 65 jr. zoekt tegen 1 Aug.
gezellige reisgenoot,
voor gezelschapsreis.
Brieven onder No. Mei 2 bur. v. d. blad.

Gep. heer geh. alleen, groot bovenhuis te A'dam bewonend, wil zijn huishouding met dame voor gez. rekening voortzetten.
Br. onder No. Mei 3 bureau Mens en Wereld

Zomerhuisje

op het terrein van De Ark te huur. Voll. ingericht, vijf slaappl. Str. water, electr. licht, gas. F 40,- per week, met pension f 38.50 p.p., kind. red.
Vrij tussen 25/6-16/7 en na 14 Sept.
Inl. verstrekt De Ark.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad
onder redactie van Dr W. J. Jong en H. Kuysten. Administratie-adres:
Chr. Bennekerslaan 22 D, Rotterdam (O.)
Abonnementsprijs f 3,- per jaar

DE ARK

Humanistisch Conferentie-
en Vacantieoord
Belvédèrelaan 14 Nunspeet
Tel. K 3412-2404

Besch. weduwe, door ziekte niet in staat zelf huish. waar te nemen, **zoekt hulp** voor zich en dochtertje van 12 j., tegen kost en vrije bewoning van deel v.h. huis of nader te regelen vergoeding.
Ook inwoning bij dame alleen of in klein gezin kan in overweging genomen worden.
Brieven onder No. Mei 4 bur. van dit blad.

Dame met zoontje zag zich gaarne geplaatst als **huishoudster**, liefst in het Gooi vanaf Sept. a.s. bij geestverw.
Brieven onder No. Mei 5 bur. van dit blad.

Bej. alleenw. dame te Amsterdam vraagt **huishoudelijke hulp** van ca 9-14 uur ('s-Zondags vrij) met warme maaltijd, tegen overeen te komen salaris.
Brieven onder No. Mei 6 bur. van dit blad.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.
Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel „Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS,
Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezinscontributie minimaal f 3.— p.j.

De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden.

Alle gewenste inlichtingen:

Hoofdkantoor Riouwstr. 186, Tel. 554797, 's-Gravenhage